Lapsiperheiden ohjelmatyöryhmän raportti 2020

Limingan kunta
Iivarinpolku 6, 91900 Liminka
kunta@liminka.fi
www.liminka.fi

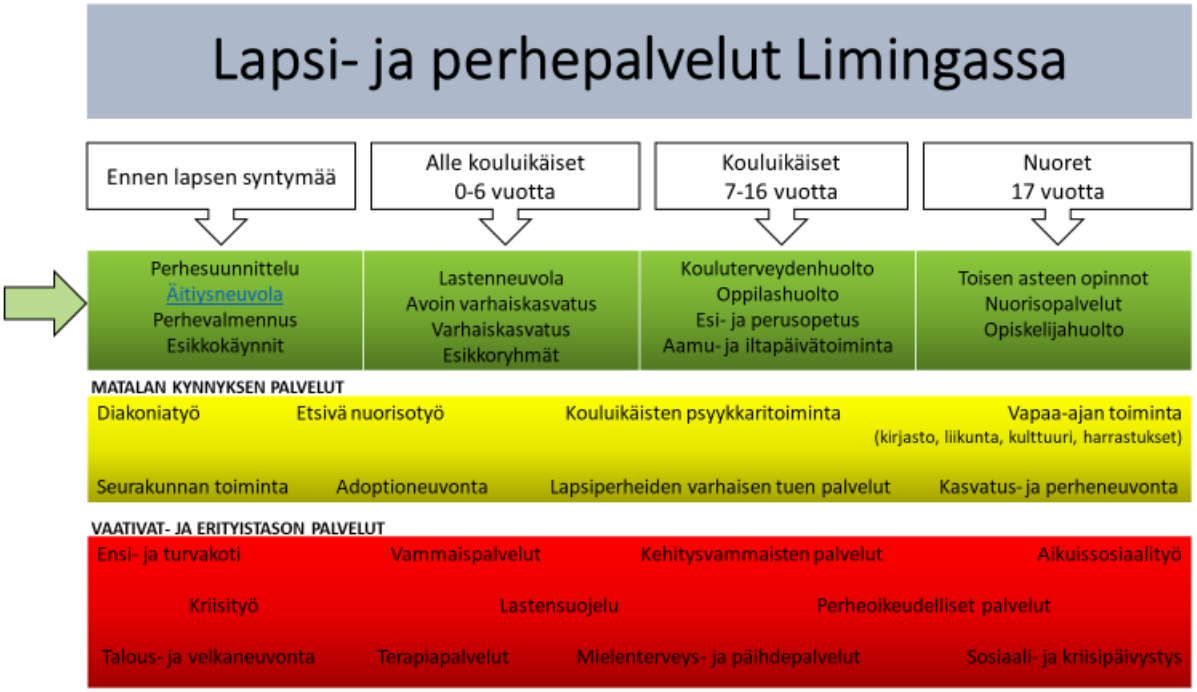

Ohjelmatyöryhmän taustaa

Kunnanhallitus on kokouksessaan 9.12.2019 § 304 päättänyt ohjelmatyöryhmän perustamisesta perusturvapalveluihin. Kunnanvaltuusto nimesi jäseniksi 9 valtuutettua ja kunnanhallituksen edustajan sekä vastuuviranhaltijaksi perusturvajohtajan. Tavoitteeksi asetettiin lapsiperheiden palveluista koskevan selvityksen tekeminen 30.6.2020 mennessä. Tavoitteeseen ei päästy Covid -19 epidemian takia. Työryhmätyöskentelyssä ovat olleet vahvasti mukana johtava sosiaalityöntekijä, johtava lääkäri sekä hoito- ja hoivatyönjohtaja.

Ohjelmatyöryhmä on kokoontunut 5 kertaa, joista 3 hybridikokousta sekä yksi sähköpostikokouksena. Raportti tullaan viemään kunnanhallituksen kautta kunnanvaltuuston kokoukseen 2020 vuoden loppuun mennessä.

Limingan kunnan alueella toimivat lapsiperhepalvelut on koottu yllä olevaan kuvioon. Kuviossa on myös muiden toimijoiden järjestämiä palveluita, kuten seurakunta. Kaikki palvelut eivät ole Limingassa, mutta ne ovat kuitenkin kuntalaisten käytettävissä. Tarkoituksena on, että jokaisen palvelun kohdalta avautuu lyhyt kuvaus palvelusta sekä yhteystiedot. Kunnan strategisena kärkenä on osallistaminen. Ohjelmatyöryhmä piti tärkeänä, että toteutetaan kysely kuntalaisille ja henkilöstölle lapsiperhepalveluista. Kyselyn perusteella kuntalaiset löytävät tietoa palveluista yleisesti käytettävissä olevien väylien kautta, kuten henkilöstöltä ja www -sivuilta, somesta. Palveluverkon laajuus yllätti kyselyn perusteella ja erityisesti silloin, kun palvelulle ei ole ollut tarvetta.

Kyselyyn saimme 516 vastausta, jonka perusteella voimme todeta palveluiden kiinnostavan kuntalaisia. Kun kysymyksessä on kunnan palvelut, niin saimme vastauksia liittyen varhaiskasvatukseen ja vapaa-ajan palveluihin perusturvapalveluiden lisäksi.
Keskitymme tässä raportissa kyselyn pohjalta perusturvapalveluita koskettaviin asioihin. Perusturvapalveluissa kotipalvelun saamattomuus akuutissa tilanteessa nousi esille sekä palvelusta perittävä maksu. Lisäksi henkilöstön vaihtuvuus sosiaalipalveluissa näkyi vastauksissa. Varhaiskasvatuksen osalta mm. avoimen päivähoidon kerhojen korkeisiin maksuihin toivottiin muutosta. Liikuntapalveluissa ehdotettiin lapsille/nuorille maksuttomia salivuoroja ja yleisesti harrastusmahdollisuuksia, joissa ei kilpailla. Muiden palveluiden osalta toimitetaan tarkemmat tulokset palveluista vastaaville henkilöille.

Terveyspalveluiden nykytilanne

Terveyspalveluista annettiin pääsääntöisesti positiivista palautetta. Mahdollisuus käydä Tupoksessa neuvolassa ja hammashuollossa koettiin erittäin tärkeänä ja hyvänä palveluna. Myös iltavastaanotot saivat hyvää palautetta. Covid10-pandemian vuoksi ilta-ajoista jouduttiin tilapäisesti luopumaan.
Haasteet kyselyn mukaan:

- Kaivataan lisäresurssia mielenterveyspalveluihin, etenkin psykologin osalta.
- Neuvolan puhelintunti koettiin haastavana, koska mahdollisuus soittaa töistä ei aina toteudu.

Haasteena ovat myös nuorten lisääntyvät mielialaongelmat sekä lasten tarkkaavuus- ja keskittymisongelmat.

Toimenpiteet:

- Sivistyspalvelut ovat saaneet toisen koulupsykologin. Nyt kunnassa on yhteensä 4.5 psykologia.
- Vuoden 2021 alussa aloittaa kunnan palveluksessa 40% lastenlääkäri. Hän ottaa vastuun lastenneuvola- ja kouluterveydenhuoltotyöstä, toimii lastenneuvola- ja koululääkärin sekä terveydenhoitajien tukena ja konsultaatioapuna sekä pitää omaa lastenlääkärin vastaanottoa.
- Laajennamme takaisinsoitto- eli TeleQ-järjestelmän koskemaan myös neuvola- ja mielenterveyspalveluita.
- Olemme mukana seudullisesti kouluttamassa IPC-menetelmäosaajia nuorten mielialaongelmien hoitoon.
  IPC (Interpersonal Councelling) on ohjausmenetelmä perusterveydenhuoltoon 13-18-vuotiaille nuorille. IPC-ohjaus sopii nuorille, joilla on mielialaoireilua, mielen mataluutta tai yksinäisyyden ja surullisuuden tunteita. Usein nuorten kokema paha olo ja mielialaoireet liittyvät muutoksiin ja kokemuksiin elämässä ja ihmissuhteissa. Menetelmässä tavoitteena on löytää oireiden ja ihmissuhdehaasteiden välinen yhteys ja helpottaa/korjata näitä vaikeuksia.
  IPC-menetelmä sisältää 6 tapaamista ohjaajan kanssa. Menetelmä vahvistaa nuorten selviytymistä stressitilanteissa sekä ihmissuhdetaitoja.
  Liminka on mukana kouluttamassa 10 koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon sekä oppilashuollon työntekijää IPC-menetelmän käyttöön. Koulutukseen osallistuu

henkilökuntaa terveys-, sosiaali- ja sivistyspalveluista. Koulutus on 19-20.11.2020 ja siihen sisältyy peruskoulutuksen lisäksi säännöllinen osallistuminen menetelmäohjaukseen ensimmäisen vuoden ajan menetelmän käyttöönoton tueksi.

Sosiaalipalveluiden nykytilanne

Sosiaalipalveluissa on viimeisen reilun vuoden aikana kehitetty toimintaa erityisesti organisaatio- ja rakennetoiminnan näkökulmasta. Kehittämistyön avainsanoja ovat olleet selkeys, tarvevastaavuus, suunnitelmallisuus ja yhä vahvempi varhainen tuki.

Sosiaalipalveluiden organisaation melko raskasta esimiesrakennetta on kevennetty. Aikaisemmin sosiaalipalveluissa oli sosiaalijohtajan / johtavan sosiaalityöntekijän lisäksi kaksi esimiestä: avopalvelutiimin esimies ja perhetyötiimin esimies. Muutoksen myötä esimiestyö keskitettiin johtavalle sosiaalityöntekijälle ja muut esimiehen virat lakkautettiin. Vapautuva työresurssi pystyttiin näin toimimalla siirtämään asiakastyöhön.

Sosiaalipalveluissa oli aikaisemmin kolme tiimiä: sosiaalityön tiimi, avopalvelutiimi ja perhetyön tiimi. Muutoksen myötä ns. tuotannon työntekijät siirtyivät yhteen avopalvelutiimiin eli entinen avopalvelutiimi ja perhetyön tiimi yhdistettiin. Työntekijät ovat kokeneet, että tiimin yhdistäminen oli onnistunut muutos työn tekemisen sekä työyhteisön toimivuuden ja yhteenkuuluvuuden kannalta. Muutoksella saavutettiin aikaisempaa parempaa synergiaa. Esimerkiksi perhetyötä tekevä sosiaaliohjaaja sai nyt entistä joustavammin esimerkiksi päihdetyötä tekevän asiantuntijan työparikseen. Avopalveluiden organisoinnista vastaa tiimivastaava, joka on avopalvelutiimin yksi työntekijöistä, ja joka tekee tiimivastaavan työtä osana omaa asiakastyön tehtäväänsä. Avopalvelutyöntekijöiden esimies on yllä kuvatusti, keskitetysti, johtava sosiaalityöntekijä.

Avopalvelutiimin perustamisen myötä työntekijöiden toimenkuvia ja työtehtäviä on tarkasteltu uudelleen. Asiakasmäärää ja tarvenäkökulmaa analysoitu, ja arvioitu, onko muutokselle tarvetta tai mahdollisuutta. Kehittämisen myötä toimenkuvia on saatu selkiytettyä ja ne on laadittu kirjalliseen muotoonsa jokaiselle työtehtävälle. Arvioinnin myötä yhden lähihoitajan, ohjaajan, työpanos on voitu siirtää lapsiperhepalveluihin, missä tarvetta oli selkeästi eniten, ja minkä osa-alueella käytettiin eniten ostopalvelun kautta hankittavaa työresurssia. Lapsiperhepalveluiden ohjaajan työtehtävänä on toimia lasten, nuorten ja lapsiperheiden varhaisen tuen maastossa. Yksittäisenä työtehtävänä on mm. varhainen perhetyö ja ammatillinen tukihenkilötoiminta.

Perhetyötiimin esimiehen virkalakkautuksen myötä työtehtävä korvattiin kokoaikaisella sosiaaliohjaajan viralla. Sosiaaliohjaaja vastaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden varhaisen tuen tarpeisiin vastaten palvelutarpeen arvioinneista, päätöksistä, asiakassuunnitelmista – lapsiperheiden asiakkuusprosessista virkavastuullaan kokonaisuudessaan. Aikaisemmin tästä työstä vastasi perhetyön esimies hänen esimiestyönsä ohella eli nyt työhön on käytettävissä aikaisempaa enemmän aikaa juuri siellä, missä sitä tarvitaan, varhaisen tuen palvelukokonaisuus huomioiden.

Lapsiperhepalveluiden ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työtehtäviä on selkiytetty siten, että tiimiin on perustettu palvelutarpeen arviointitiimi, joka vastaa uusien yhteydenottojen ja ilmoitusten käsittelystä ja selvityksistä. Arvion mukaan palvelutarpeen arviointeihin kuluu sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaan työajasta 70%. Asiakkuuksista vastaavat sosiaalityöntekijät ovat voineet nyt entistä paremmin toteuttaa suunnitelmallista sosiaalityötä asiakkuudessa olevien lasten ja nuorten sekä perheiden kanssa, kun kalenterin aikataulutus ei jatkuvasti vaihdu tai täyty lastensuojeluilmoitusten vastaanottamisesta tai niiden käsittelystä. Rakenne on arvioitu toimivaksi ja tällä hetkellä pysyväksi toimintamuodoksi. Lastensuojelun käsittelyajoissa on nyt myös pysytty ansiokkaasti lain edellyttämällä tavalla.

Ajankohtaisena muutoskohteena on kasvatus- ja perheneuvonnan vahvistaminen osana lapsiperheiden mahdollisimman varhaista ja entistä vahvempaa tukemisen keinoa. Kasvatus- ja perheneuvonta on yksi merkittävistä lapsiperheiden varhaisen tuen palveluista, mutta pidemmän ajan tarkastelun perustella on voitu todeta, että käytössä oleva aikaresurssi ei ole riittävä. Kasvatus- ja perheneuvonnasta vastaa perheoikeudellisia palveluita toteuttava sosiaalityöntekijä ja terveyspalveluiden psykologi yhden päivän ajan viikossa. Sosiaalipalveluissa on aloitettu yhteistyö Oulun kaupungin kanssa ja suunnitelmana on, että perheoikeudellisia palveluita ostetaan osittain vuoden 2021 alusta alkaen Oulun kaupungilta. Tämän myötä kasvatus- ja perheneuvontaan käytettyä työaikaa voidaan lisätä ja työotetta monipuolistaa. Samaan aikaan ainoa perheoikeudellisia palveluita tekevä sosiaalityöntekijä saa Oulun kaupungin tiimin tuen työlleen ja työntekijän poissaolojen aikainen sijaisuus ja samalla palvelun saavutettavuus on turvattu.

Ostopalvelua sosiaalipalvelut tulevat tarvitsemaan jatkossakin oman palvelutuotannon rinnalla, mutta muutosten myötä on voitu todeta, että lapsiperhepalveluiden ostoihin käytetyt kustannukset ovat vähentyneet.

Sosiaalipalveluiden lapsiperhepalveluissa on tällä hetkellä (tilanne 30.9.2020) lastensuojelun asiakkaana yhteensä 71 lasta. Sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa on yhteensä 132 lasta. Lastensuojelun asiakkuuksia on voitu siirtää kevyemmän tuen palveluiden piiriin tai asiakkuuksia päättää, minkä johdosta lastensuojeluasiakkaiden määrä on vuoden aikana jonkin verran vähentynyt. Asiakkuuden taustalla olevat syyt ovat usein monisyisiä. Lasten ja nuorten käyttäytymisen haasteet ja rajattomuus, koulunkäyntivaikeudet sekä lasten ja nuorten psyykkinen oireilu ovat asioita, jotka näyttäytyvät asiakkuuden syynä. Lisäksi rikokset / varastelu ja erityisesti syksyn 2020 aikana lisääntynyt nuorten levottomuus ja päihteidenkäyttö ovat haasteita. Samaan aikaan vanhemmuuden haasteet, vanhempien keinottomuus vastata lasten ja nuorten käyttäytymisen haasteisiin, vanhemman päihteiden käyttö tai muu riippuvuus sekä mielenterveyden ja jaksamisen haasteet näkyvät lapsiperheiden palveluissa.

Ohjelmatyöryhmän kyselyn vastauksissa toivottiin sosiaalipalveluiden osalta usein ilmaista tai äkillisiin tarpeisiin vastaavaa lapsiperheiden kotipalvelua. Kyselyn perusteella huolta aiheutti se, että akuutissa tilanteessa tilapäisen kodinhoidon avun tarpeeseen ei välttämättä pystytä vastaamaan. Tähän asti palvelua on kuitenkin sosiaalipalveluissa pystytty tarjoamaan tarpeeseen vastaten ja tarvittaessa omaa palvelua täydennetään ostopalveluna. Kyselyssä toivottiin lapsenhoitopalvelua vanhemman lääkärikäynnin tai sairastumisen vuoksi. Tähän tarpeeseen

lapsiperheiden kotipalvelua ei myönnetä. Tilapäisestä kotipalvelusta peritään maksu seuraavan luokituksen mukaisesti:

- alle 2h 10,30 e/käynti
- 2 - 5h 16,50 e/käynti
- yli 5h 24,90 e/käynti

Tavoitteena on, että sosiaalipalvelut pystyisivät vastaamaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden tarpeisiin niin hyvissä ajoin, ja niin monipuolisten ja tavoitettavien palveluiden turvin, että ongelmien kasaantuminen ja lastensuojelutarve voitaisiin välttää. Tähän ei sosiaalipalvelut yksin pysty. Sosiaalipalveluiden organisaatio- ja rakennemuutosten myötä jatkossa keskitytään paitsi työnsisällön myös yhteistyörakenteiden kehittämistyöhön. Yhteistyön kehittämiseen on käytetty työaikaa syksyn 2020 aikana ja kehittämistyö edelleen jatkuu.

Ehdotukset ja jatkotoimenpiteet

Ohjelmatyöryhmän kokouksissa on käyty vilkasta keskustelua palveluista ja niiden laajuudesta. Sinällään palvelurakenteeseen ollaan tyytyväisiä ja apua osataan hakea. Kyselyn mukaan mitään palvelua ei koettu puuttuvan kunnasta.

Lapsiperheiden kotipalveluasiaa (maksuttomuus ja äkillinen tarve esim. vanhemman sairastumistapauksiin) työryhmä pohti kovasti, eikä selkeää vastausta tähän löytynyt ainakaan vielä. Ehdotettiin varhaiskasvatuksen ja perusturvan yhteistä resurssia, josta akuuttiin tilanteeseen voisi siirtyä. Mikäli akuutteja tilanteita ei ole, niin sitten resurssi käytettäisiin esimerkiksi päivähoitoryhmässä.

Työryhmä keskusteli kyselyn pohjalta tulleeseen ehdotukseen tilapäisen kotipalvelun maksuttomuudesta. Tilapäinen kotipalvelu ei ole tulo sidonnainen palvelu. Kotipalvelua myönnetään ensimmäisen kuukauden ajan tilapäisenä, jonka aikana tarvetta säännöllisesti arvioidaan. Jos edelleen kotipalvelun tarve jatkuu, myönnetään se säännöllisenä eli tulosidonnaisena. Maksuissa voidaan käyttää harkintaa siten, että jos palvelutarve on selkeästi todettu, mutta perhe ei pysty tästä palvelusta maksamaan, alennetaan maksua tai se poistetaan. Maksullisuus ei muodostu esteeksi todelliselle tarpeelle. Taloudellinen tilanne selvitellään yhdessä viranomaisen kanssa.

Perusturvapalveluissa kehittämistyön tulokset näkyvät eniten sosiaalipalveluissa, jossa kehittämistyöhön on panostettu kovasti. Toimintamallien kehittämistyössä positiivisena näkyy henkilöstön pysyvyys, jonka sen seurauksena palvelun sujuvuus sekä laatu paranevat.

Nuorten tilanne on puhututtanut jäseniä myös. Ilmiönä nuorten levottomuus ja päihteidenkäyttö ovat lisääntynyt syksyn aikana. Kotiin tuloaikojen suositukset on otettu käyttöön. Nuorisotoimi ja sosiaalipalvelut ovat pohtineet keinoja nuorten tukemiseksi.

Alkava IPC -menetelmä tuo kaivattua lisäosaamista kouluterveydenhoitajalle, sillä heidän luokse nuori tulee keskustelemaan asioistaan. Tällä hetkellä resurssi on hieman vajaa

vastaamaan tähän tarpeeseen. Tästä syystä on pyrimme järjestelemään lisää aikaa kouluterveydenhoitajalle tähän työhön.

Lapsiperheiden palveluita tullaan kehittämään edelleen maakunnallisen hanketyön puitteissa.

Kooste toimenpide-ehdotuksista

- kyselyssä nousi esille kiitosta ja kehittämisen kohteita varahaiskasvatuksen-, liikunta- ja kulttuuripalveluiden osalta, jotka toimitetaan palveluista vastaaville työntekijöille
- yhteinen resurssi varhaiskasvatukseen ja perusturvaan, joka voisi mahdollistaa palvelun järjestämisen perheessä akuutissa tilanteessa
- kotipalvelun maksut ei tällä hetkellä estä palvelun saantia. Maksu palvelusta on alhainen. Esille nousi myös tasapuolisuus suhteessa ikäihmisten maksuihin.
- yhteistyötä nuorisopalvelun kanssa tiivistetään